

УДК 81'373.41 + 81'343.42

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 28.02.2025 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 06.03.2025 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 97 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2025.47.02>

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Віра Олександрівна Рубан (м. Київ, Україна)

orcid.org/0000-0002-4708-0656

vira.ruban@knlu.edu.ua

кандидат філологічних наук, доцент

кафедри романських мов,

Київський національний лінгвістичний університет

(Міністерство освіти і науки України)

03150, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

Розвиток мови, її еволюція, яка полягає у зникненні застарілих і появі нових елементів на всіх рівнях мовної системи є основною умовою існування будь-якої національної мови як основного засобу спілкування народу. У своїй еволюції мова збагачується різними засобами, серед яких переважне місце належить її контактам з іншими мовами. У час, коли процес глобалізації стає визначальною рисою розвитку людства, питання взаємодії та взаємовпливу мов набули особливої актуальності. У статті розглянуто вплив англійської на розвиток сучасних французької та української мов, представлено порівняльний аналіз процесу запозичення та адаптації англомовних елементів у мові, що їх приймає, проаналізовано причини відмінностей цього процесу у романських та слов'янських мовах. У ході дослідження було доведено, що саме екстралінгвальні чинники стали визначальними у процесі запозичення лексичних елементів на сучасному етапі розвитку мов.

Ключові слова: англомовні запозичення, англіцизм, адаптація запозичень, франгле, надмірні запозичення, мовні контакти, мова-джерело.

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства)

[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva]

Англомовні запозичення у сучасних французькій та українській мовах (Українською)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Рубан В. О. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

ENGLISH BORROWINGS IN MODERN FRENCH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Vira O. Ruban (Kyiv, Ukraine)

orcid.org/0000-0002-4708-0656

vira.ruban@knlu.edu.ua

PhD (Philology), Associate Professor at Department of Romance Languages,
Kyiv National Linguistic University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
03150, Kyiv, 73, Velyka Vasylkivska Str.

The evolution of the language while some obsolete elements disappear and new elements appear is the fundamental condition for the existence of any national language which is the main means of communication of the people. In its evolution, the language is enriched by various means, and the linguistic contacts play an important role in the enrichment of languages. Today when the process of globalization is becoming a defining feature of the development of humanity, the issues of interaction and mutual influence of languages have acquired a particular relevance. The end of the 20th and the beginning of the 21st century are characterized by the intensive diffusion in the world of English which, due to the economic, technical, military and political power of the United States, has become the language of international communication and so, the main source of borrowings for languages throughout the world. The article considers the influence of English on the development of modern French and Ukrainian languages, presents a comparative analysis of the process of borrowing and adaptation of English elements in the receiving language, analyzes the reasons why this process is different in Romance and Slavic languages. The study shows that these are the extralinguistic factors that have become decisive in the process of lexical borrowings at the current stage of language development.

We can see that European languages, are going through a particular period in their history, accepting a large number of lexemes from English. That is why linguists from different countries have started to focus on the question of preserving this precious and important heritage for each national culture. There are attempts to use internal means of the language to enrich it, but the created lexemes are still not as attractive to speakers due to the external factors that come into play and promote the penetration and integration of Anglicisms into European languages.

Keywords: *English borrowings, anglicism, adaptation of borrowings, frenglish, excessive borrowings, language contacts, source language.*

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

English Borrowings in Modern French and Ukrainian Languages (in Ukrainian)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Ruban V. O. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

Кінець 20-го і початок 21-го століття характеризуються інтенсивним поширенням у світі англійської мови, яка завдяки економічній, технічній, військовій і політичній могутності Сполучених Штатів стала мовою міжнародного спілкування і, відповідно, основним джерелом запозичень для мов усього світу, які все більше збагачувалися англійськими словами та виразами, а також їх американськими варіантами. Невиправдане використання великої кількості англійських елементів спровокувало навіть своєрідну боротьбу з цими запозиченнями. Рене Етьємбль, відомий французький лінгвіст, вигадав термін *franglais*, який використовувався для опису сучасного стану мови у Франції [1]. За аналогією з *franglais*, що перекладається на англійську як *frenGLISH*, колеги Рене Етьємбля з інших країн називали свої мови *japGLISH*, *spanglish*, *gerGLISH* тощо, підкреслюючи за допомогою цих термінів проблему надмірного захоплення запозиченням лексичних одиниць з англійської мови.

Питання запозичення є одним із ключових у лінгвістиці, воно по-різному розглядалося представниками різних лінгвістичних шкіл у контексті досліджень: мовних контактів та запозичення в умовах двомовності; основних причини проникнення іншомовних лексем у мову; принципи класифікації запозичених лексичних одиниць згідно з різними критеріями; процес інтеграції та адаптації іншомовних елементів до мови, що запозичує. Однак слід зазначити, що процес запозичення, причини, проникнення та адаптація англіцизмів відрізняються від однієї мови до іншої [1; 2; 3; 5]. Тому видається цікавим проаналізувати та порівняти це явище в європейських мовах різних груп, зокрема на прикладі французької як романської та української як слов'янської мови.

Перш за все, слід зазначити, що перші англіцизми з'явилися в обох мовах дуже давно, і є багато запозичень з англійської, які ввійшли до цих мов, адаптувались до їх систем і широко використовуються сьогодні. До них належать: *сейф, бюджет, бізнес, хокей, теніс, матч, футбол, боулінг, трамвай, диспечер, джаз, фільм, джемпер, плед, імідж, комп'ютер, маркетинг, продюсер, саміт, сервіс, смокінг, спікер, біфштекс, светр, пуловер, інтерв'ю; budget, business, hockey, tennis, match, football, bowling, tramway, jazz, film, marketing, bifteck, rail, tunnel, week-end, smoking, jogging, pull (-over), interview, redingote, paquebot.*

Але, як бачимо, ці запозичені слова найчастіше використовувалися для назви нових речей і понять (*jazz, film, tramway, комп'ютер, бізнес* тощо), для

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Англомовні запозичення у сучасних французькій та українській мовах (Українською)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Рубан В. О. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

позначення предметів, властивих культурі носіїв мови-джерела (*bifteck, jogging, smoking, etc.*). Цікавим є те, що мови не запозичують однакові слова, деякі англіцизми, які вживаються в українській мові, відсутні у французькій мові, яка має власні лексичні засоби для позначення цих предметів і явищ. Йдеться, наприклад, про слово *сейф*, відповідником якого є *un coffre fort* у французькій мові, *джерпер*, *светр* – *un chandail, un pull*, *комп'ютер* – *ordinateur*, *плед* – *couverture* тощо; а *jogging* не використовується в українській мові, де це явище називають *легкою пробіжкою вранці, легкою пробіжкою*). При цьому англійська мова також має у своєму словнику велику кількість запозичень з інших мов. Звичайно, частка французької є значно більшою порівняно з іншими мовами, що пов'язано з історією відносин між Францією та Великою Британією: *to administer, empire, state, government, service, mutton, pork, veal, advocate, petition, inquest, sentence* тощо. Що стосується запозичень з української мови, то їх небагато з історичних причин, йдеться скоріше про екзотизми, які ілюструють українську культуру та слов'янську культуру загалом: *borscht, halušky, varenyky, horilka, pysanka, Maidan* тощо. Отже, протягом історії людства під час мовних контактів відбувався взаємообмін. Сьогодні ж ми бачимо, що дуже часто процес запозичення відбувається лише в одному напрямку, саме англійська мова виступає мовою-джерелом. Але процес запозичення і адаптації іншомовних елементів в романських мовах і слов'янських мовах характеризується різним темпом і швидкістю.

Як правило, вчені виділяють два шляхи проникнення запозичень у мову: усний та письмовий. Більш нестійкими є усні запозичення, оскільки в письмових запозиченнях за лексичною одиницею вже закріплена певна форма, а усні запозичення лише набувають відповідної фонетичної концепції, яка може відрізнитися серед мовців через відсутність чітких правил вимови іншомовних слів. Тож, письмові запозичення мають більше шансів потрапити в систему мови-запозичення.

Отже, першою причиною, чому ми можемо спостерігати відмінності в процесі запозичення, є алфавіт. Французька та англійська мови використовують латинський алфавіт, що полегшує інтеграцію елементів однієї мови в іншу, навіть якщо необхідно адаптувати ці запозичення до граматичної структури приймаючої мови. А українська мова належить до слов'янських мов, які

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

English Borrowings in Modern French and Ukrainian Languages (in Ukrainian)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Ruban V. O. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

використовують кирилицю, тому запозичені слова мають спочатку набуті відповідної графічної форми, що потребує часу та зусиль.

Друга причина полягає у морфологічній будові мов. Романські мови, слов'янські мови та англійська належать до групи флективних мов, але представляють різні підгрупи. Французька та англійська мови вважаються анатилічними, оскільки ступінь синтетизму значно зменшився в ході їх еволюції, і, отже, лексичне значення виражається самостійними словами, а граматичне – службовими словами (артиклями, займенниками, сполучниками, частками, допоміжними дієсловами тощо), порядком слів та інтонацією. Українська мова – це синтетична мова, граматичне значення якої виражається за допомогою закінчень, афіксів, чергувань, доповнень. Таким чином, французька легше адаптує англійські запозичення, що передбачає:

1) присвоїти іменникам рід і артикль: рід запозичень, що використовуються для опису людей, мотивується статтю – *une barmaid, un cowboy, une girl, un gentleman, une miss, un steward*, англіцизми з відповідником у французькій мові набувають того ж роду – *une star (une vedette), une party (une soirée), une agency (une agence)*, в інших випадках цей процес набагато складніший через відсутність усталених критеріїв і мотивації визначення роду;

2) віднести дієслова до певної групи, додаючи закінчення, щоб мати можливість їх відмінювати. Переважна більшість запозичених дієслів (повних або неповних) належить до 1-ї групи, яка вважається найбільш оптимальною у французькій граматиці: *to boost – booster, to clip – clipper, to deal – dealer, to dope – doper, to dribble – dribbler, to pose – poster*;

3) знайти відповідники звукам, які не існують у французькій мові, коли йдеться про фонетичну адаптацію тощо.

Щодо української мови та слов'янських мов взагалі, які мають різні граматичну і фонетичну структури з англійською мовою, адаптація є більш складною:

1) для адаптації іменників також потрібно визначити рід, але в українській мові їх три. Як і у французькій мові, запозичення для іменування людей, мотивовані статтю. Для лексем, що використовуються для назви предметів, саме кінцевий звук слова відіграє вирішальну роль у визначенні категорії роду запозичення, тобто використовуються загальні правила, характерні для мови, що запозичує: якщо іменник, що позначає неживий предмет, має в кінці голосний,

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Англомовні запозичення у сучасних французькій та українській мовах (Українською)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Рубан В. О. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

він належить до жіночого роду (*вінда* – *Windows*, *інста* – *Instagram*, *гіфка* – *GIF*, *аватарка* – *avatar*, *супервізія* – *supervision*), якщо ж слово закінчується на приголосний, то його відносять до чоловічого роду (*блог* – *blog*, *блогер* – *bloger*, *гугл* – *google*, *дисконт* – *discount*, *зум* – *zoom*, *гаджет* – *gadget*, *квест* – *ques*). За семантичним принципом іменник отримує рід відповідно до синоніма в українській мові (якщо він є): наприклад, слово *селфі* належить до середнього роду, оскільки є синонімом свого українського відповідника *фото*. Отримавши рід, слово буде слідувати правилам змін за відмінками, слід зазначити, що адаптовані запозичення відмінюються за правилами української мови. Іноді асиміляція передбачає не лише додавання сполучних зворотів, характерних для певних іменників, а й суфіксів або заміну вихідних суфіксів на суто українські: *gaming* – *геймерство*, *dealership* – *дилерство*, *option* – *опція*;

2) щодо дієслів, то в українській, як і в інших слов'янських мовах, дієслова мають доконаний і недоконаний вид. І щоб утворити дієслово доконаного виду, ми додаємо префікс, іноді суфікс:

“Він завжди постив багато фото” – чоловічий рід, 3 особа, одна, недоконаний вид; → *il postait (to post)*;

“Вчора він запостив надзвичайну новину” – чоловічий рід, 3 особа, одна, доконаний вид; → *il a posté (to post)*;

лайкнути – *залайкати (to like)*;

шерити – *розшерити (to share)*.

Цілком логічно поставити питання щодо того, чи мови, де адаптація англіцизмів є складнішою, мають менше запозичених слів у своєму словнику. Виявляється, цей фактор не є вирішальним. Саме екстралінгвальні чинники нині переважають у процесі розвитку мови. Узагальнюючи різні точки зору на це питання, можна констатувати, що серед основних позамовних факторів процесу запозичення вчені виділяють: 1) історичні міжнародні контакти між мовою-джерелом і мовою, що запозичує; 2) політичне значення країни мови-джерела; 3) двомовність і володіння іноземною мовою; 4) сприйняття лексеми іншомовного походження як більш престижної, так званий мовний снобізм; 5) інноваційність нації в окремих сферах діяльності; 6) соціально-економічні зміни в країні мови, що запозичує, тощо [2; 4; 5]. Тому кількість лексем, запозичених з англійської в українській мові, постійно збільшується. Історично українська мова тривалий час

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

English Borrowings in Modern French and Ukrainian Languages (in Ukrainian)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Ruban V. O. [Ruban V. O.], vira.ruban@knu.edu.ua,

не була відкритою для контактів з іншими мовами і, не перебуваючи в безпосередньому контакті з англійською, адаптувала англіцизми через інші слов'янські мови. Але наразі йдеться про прямі запозичення у великій кількості. Ми дійшли до того моменту, коли лінгвісти та деякі мовці почали сумніватися в необхідності такої кількості англіцизмів в українській мові, як Рене Етьємбль у 1960-х роках сумнівався щодо потреби у таких лексемах для французької мови. Це спонукало вчених намагатися мінімізувати кількість іншомовних слів, замінюючи їх лексемами українського походження.

На думку деяких сучасних лінгвістів, якщо ми обмежимося запозиченнями для позначення нових понять і не створимо нових слів, то ризикуємо втратити власну мову. Тому, намагаючись зберегти дорогоцінну спадщину, якою є національна мова, ми створили відповідники цих слів засобами їхніх мов: *скіл, скіли (skills) – навичка, вміння, навик; дедлайн (deadline) – кінцевий термін, крайчас; тьютор (tutor) – наставник; скріншот (screenshot) – знімок екрану; гаджет (gadget) – пристрій; акаунт (account) – обліковий запис; софт (software) – програмне забезпечення; email – le courriel; software – le logiciel; hashtag – le mot-dièse; booster – stimuler; airbag – un coussin gonflable; week-end – une vacancelle; blog – un bloc-notes; marketing viral – une bouche à oreille électronique; web – la Toile; star – une vedette.*

Деякі еквіваленти увійшли до загального вжитку, тоді як інші були відкинуті мовцями (наприклад, *week-end – une vacancelle, хайп (hype) – галас, лемент, дедлайн (deadline) – крайчас*), які все ще віддають перевагу англійським варіантам. Іноді обидві лексеми залишаються в мові і використовуються одночасно, наприклад: *email, mél, courriel, гаджет (gadget) – пристрій, мобільний додаток (application) – застосунок, акаунт (account) – обліковий запис, челендж (challenge) – виклик*).

Однак буває так, що англіцизм додає нюанс, для вираження якого немає слова у мові, що запозичує: *повідомлення – меседж (eng. message) – в українській мові це не звичайне, а дуже важливе повідомлення, основна ідея, яку хоче донести мовець; вихідні – вікенд (eng. week-end) – це не просто вихідні, коли ти залишаєшся вдома і займаєшся домашніми справами та сім'єю, а невелика втеча кудись із незвичними заняттями; shopping (eng. shopping) – французькою не значить ходити по магазинах, це означає ходити в магазини, щоб подивитися асортимент, порозглядати вітрини, і, можливо, зробити певні покупки.*

(Актуальні питання порівняльно-історичного і типологічного мовознавства
[Aktual'ni pytannja porivnjaj'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

Англомовні запозичення у сучасних французькій та українській мовах (Українською)

[Anhlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Рубан В. О. [Ruban V. O.], vira.ruban@knlu.edu.ua,

Оскільки в Україні не існує офіційної термінологічної комісії, написання деяких запозичених лексем може відрізнятися: *message* – *месидж* / *месідж* / *меседж*, *offshore* – *офшор* / *офф-шор* / *оф-шор*, *іміджмейкер*/імідж-мейкер – *imagemaker*, *мас-медіа* / *масмедіа* – *mass media*.

Крім лексичних запозичень, які переважають в обох мовах, французька, будучи дуже близькою до англійської, також фіксує структурні запозичення, які важче помітити у французькій мові, але вони, ймовірно, більш небезпечні, оскільки можуть вплинути на саму структуру мови, яка ризикує втратити свою унікальність.

Таким чином, на прикладі французької та української мов ми бачимо, що європейські мови, до якої б групи вони не належали, переживають особливий період своєї історії, приймаючи велику кількість лексем з англійської мови. Тому мовознавці різних країн почали ставити перед собою питання збереження цієї дорогоцінної та важливої для кожної національної культури надбання. Є спроби використати внутрішні засоби мови для її збагачення, але створені лексеми все ще не є такими привабливими для мовців, особливо у контексті, коли на перший план виходять зовнішні фактори, що сприяють проникненню та інтеграції англомовних запозичень у європейські мови.

Література та джерельна база дослідження:

1. Etienne, R. (1964). *Parlez-vous franglais*. Gallimard.
2. Léopold, J. (2021) Sommes-nous [réellement] envahis par les anglicismes ? Deux décennies d'anglicismes, *Lengas*, 89. DOI : <https://doi.org/10.4000/lengas.5200>
3. Pergnier, M. (1989). *Les anglicismes*. PUF.
4. Saugera, V. (2017). La fabrique des anglicismes. *Travaux de linguistique*, 75(2), 59–79. DOI: [10.3917/tl.075.0059](https://doi.org/10.3917/tl.075.0059)
5. Zanolà, M. T. (2008) Les anglicismes et le français du XXI siècle: La fin du franglais? *Synergies Italie*, № 4, 87–96.

References:

1. Etienne, R. (1964). *Parlez-vous franglais*. Gallimard.
2. Léopold, J. (2021) Sommes-nous [réellement] envahis par les anglicismes ? Deux décennies d'anglicismes, *Lengas*, 89. DOI : <https://doi.org/10.4000/lengas.5200>
3. Pergnier, M. (1989). *Les anglicismes*. PUF.
4. Saugera, V. (2017). La fabrique des anglicismes. *Travaux de linguistique*, 75(2), 59–79. DOI: [10.3917/tl.075.0059](https://doi.org/10.3917/tl.075.0059)
5. Zanolà, M. T. (2008) Les anglicismes et le français du XXI siècle: La fin du franglais? *Synergies Italie*, № 4, 87–96.

(Current issues in comparative and historical linguistics and linguistic typology
[Aktual'ni pytannja porivnjal'no-istorychnogo i typologichnogo movoznavstva])

English Borrowings in Modern French and Ukrainian Languages (in Ukrainian)

[Anghlomovni zapozychennia u suchasnykh frantsuz'kiy ta ukrayins'kiy movakh]

© Ruban V. O. [Ruban V. O.], vira.ruban@knu.edu.ua,